

419

1909 № 1626

ՀԱՅԵՏՐ ԿՐՈՆԻ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТА
ВОСТОЧЕДНИ
Академии Наук
СССР

2(075)

U-15

С $\frac{\text{арм-к}}{4201}$

2(075)

U-15

ԴԱՍԱՏԵՏՐ

ԿՐՕՆԻ

Բ. ՏԱՐԻ

ԺԳ. ՏՊ-

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОЧЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐԱԼԻ ՆԱԽԱՐԱՐԱՆ

ՍԱՀԱԿ Ա. ՔԷ. ՍԱՀԱԿԵԱՆՑ

ԹԻՖԼԻՍ

ՀԱՅԲՏԱՅԱՐԺ ՏՊԱՐԱՆՅՈՐ. Ն. ԱՂԱՆԵԱՆՑԻ. ՊՈԼԻՑ. 7
1909

1002

2010

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Տ. Տ. ՄԱՏԹԷՈՍԻ Բ.

Սրբազնագոյն Կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց, ծայրագոյն Պատրիարքի Համազգական Նախամեծար Աթոռոյ Արարատեան Առաքելական Մայր Աթոռոյ Սրբոյ Կաթողիկէ Էջմիածնի:

36116-66

Յ Ա Ռ Ա Զ Ա Բ Ա Ն

1908 թ. Հին-ուխտի աշակերտական ը. տպ. յառաջաբանում մի երկու խօսքով բացատրել էի պատկերազարդ դասագրքերի նշանակութիւնը: Այնտեղ խոստացել էի միւս տարիները ևս պատկերազարդ հրատարակելու աւելի կատարելագործուած՝ թէ քանակի և թէ որակի կողմից:

Այսօր առիթ է ներկայանում երկրորդ տարին ևս պատկերազարդ դարձնել, որի համար ոչ մի միջոց չի նայուեց գիրքը մանուկներին գրաւիչ դարձնելու: Ձեռքի տակ ունիմ աստուածաշունչների եւրոպական ամենալավ հրատարակութիւններ, ուր զետեղուած են ականաւոր հեղինակների գլուխ գործոցները՝ գեղարուեստի պարծանքները: Այդ պատկերներից կօգտուենք մեր ապագայ հրատարակութեանց համար՝ թէ այս և թէ միւս տարիների դասագրքերում: *)

Ազգային կեանքին վերաբերեալ պատկերների համար օգտուել եմ հեղինակ անձանց կարծիքներից և ձեռք բերել հրատարակուած նիւթեր: Շնորհակալութեամբ պիտի յիշեմ ազգային կեանքին ծանօթ նկարիչ պարոն Եղիշէ Թադէոսեանին, որ պատրաստակամ գտնուեց առ այժմ մի քանի նոր պատկերներ պատրաստելու իբրև փորձ:

Մի անգամ ևս ցանկանք, որ հասկնով և սրտով մանուկները սիրեն և այս հրատարակութիւնը:

Յ. ա. քհ. Սահակեանց:

Ծղնէթ

10 VII. 1909 թ.

*) Առաջին տարուայ 1909 թ. հրատարակութիւնը կարող է մի ճաշակ տալ այդ կողմից:

50724-4.6.

1. ՆԱԶԱՐԱՆԱԿԱՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բեթանացի Ղազարոսը հիւանդ էր։ Այդ ժամանակ Յիսուսը Գալիլիայում էր։ Նրա երկու բոյրերը՝ Մարիամը և Մարթան մարդ ուղարկեցին Յիսուսի մօտ ասելու, թէ քո սիրելի Ղազարոսը հիւանդ է, արի և բժշկիր։ Յիսուս, երբ այս բանը լսեց՝ ասաց. «Այն հիւանդութիւնը մեռնելու համար չէ»։ Բայց մինչև նրա գալը, Ղազարոսը մեռաւ։

Յիսուս երբ լսեց, թէ Ղազարոսը հիւանդ է, ասաց իւր աշակերտներին. «Եկէք գնանք Հրէաստան, մեր բարեկամ Ղազարոսը հիւանդ է»։ Յիսուս երբ Բեթանիա եկաւ, արդէն չորս օր էր՝ որ թաղել էին Ղազարոսին։ Ազգականներից շատերը Երուսաղէմից եկել էին Մարիամի և Մարթայի մօտ՝ մխիթարելու համար։ Երբ

Մարթան լսեց, թէ Յիսուս գալիս է, գնաց նրա առաջ, իսկ Մարիամը տանը մնաց։ Մարթան երբ տեսաւ Յիսուսին, ասաց. «Տէր, եթէ այստեղ լինէիր, իմ եղբայրը չէր մեռնի, բայց ես հաւատացած եմ՝ հիմա էլ, եթէ Աստծուն խնդրես, որ իմ եղբօրը կենդանացնէ, քո խօսքին կսէ։ Յիսուս ասաց նրան. «Քո եղբայրը յարութիւն կառնէ»։ Մարթան ասաց. «Քիտեմ որ յարութիւն կառնէ վերջին դատաստանի ժամանակ, երբ բոլոր մարդիկն էլ յարութիւն կառնեն, բայց ես հիմա եմ ուզում։ Յիսուս կրկնեց. «Ես եմ յարութիւն և կեանք տուողը, ով ինձ հաւատայ, եթէ մեռնի էլ, դարձեալ կապրի. դու հաւատում ես այս բանին»։ Մարթան պատասխանեց. «Այո, Տէր, ես վաղուց եմ հաւատացել, որ դու ես Աստծու որդի Քրիստոսը։

Մարթան այս խօսքից ետոյ գնաց
և թաքուն Մարիամին ասաց. «Վար-
դապետն եկել է, կանչում է քեզ»:
Մարիամը երբ այս խօսքերը լսեց,
շտապով գնաց Յիսուսի առաջ: Այն
հրէաները, որոնք եկել էին սգւորնե-
րին մխիթարելու, երբ տեսան, որ
Մարիամը գնաց, իրանք էլ նրա ե-
տեից գնացին՝ կարծելով թէ գնում
է գերեզմանի վրայ լաց լինելու:

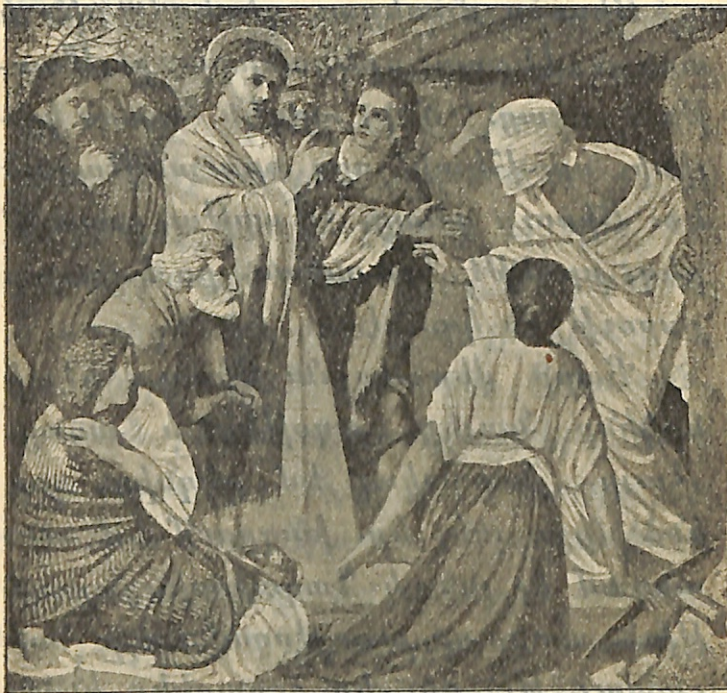
Մարիամը, երբ տեսաւ Յիսուսին,
ոտներն ընկաւ և ասաց. «Տէր, եթէ
դու այստեղ լինէիր, իմ եղբայրը չէր
մեռնի»: Երբ Յիսուս Մարիամին և
նրա հետ եկող սգւորներին տեսաւ,
որ լալիս էին, սիրտը լցուեց և ասաց.
«Ո՞րտեղ էք թաղել ննջեցեալին»: Նը-
րանք պատասխանեցին. «Տէր, արի և
տես»: Յիսուս գերեզմանը որ տեսաւ,
արտասուեց: Հրէաներն ասում էին.
«Տեսնում էք ինչպէս է սիրում նրան»:

Մի քանիսն էլ ասում էին. «Միթէ
սա չէր կարող այնպէս անել, որ Ղա-
զարոսը չմեռնէր»:

Յիսուս մօտեցաւ գերեզմանին և
ասաց. «Վերառէք բերանի քարը»: Մար-
թան ասաց. «Տէր, արդէն հոտած կը-
լինի, որովհետեւ չորս օրուան թաղած
է»: Յիսուս ասաց. «Մարթա, չասացի՞
քեզ, որ եթէ հաւատաս, բո եղբայրը
յարուրթիւն կառնէ»:

Քարը վեր առան: Յիսուս դէպի
երկինք նայեց, աղօթեց և ասաց.
«Հայր, շնորհակալ եմ քեզնից. դու
ինձ միշտ լսել ես. խնդրում եմ այս-
անգամ էլ լսես և Ղազարոսին յարու-
թիւն տաս, որ այս ժողովուրդը հա-
ւատայ, թէ դու ես ուղարկել ինձ»:
Այս ասաց և բարձր ձայնով կանչեց.
«Ղազարոս, վեր կաց, դուրս եկ»: Մե-
ռելն իսկոյն դուրս եկաւ՝ ձեռներն
ու ոտները պատանած, իսկ երեսը վար-

շամակով ծածկած: Յիսուս ասաց.
«Արձակեցէք կապերը և թողէք, որ

գնայ». Ազգարոսն իսկոյն վերկացաւ,
սկսեց ման գալ: Մարիամի հետ եկած
հրէաներից շատերը տեսան Յիսուսի
արած հրաշքը և հաւատացին նրան:

ԱԶԶԱՐՈՍԻ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԱԿԱՆԸ

Կենդանութեանց բաշխող Քրիստոս
ի Բեթանիա եկատրեալ այսօր,
Բարեկամին Ազգարու

Պարգեւէ զկենդանութիւն:

Ամենին կեանք բաշխող Քրիստոսն այսօր
Բեթանիա եկաւ և իւր բարեկամ Ազգարոսին
յարութիւն տուեց:

2. ՅԻՍՈՒՍԻ ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգարոսի յարութիւնը տեսնող
հրէաներից մի քանիսը զարձան երու-
սաղէմ և պատմեցին իրանց տեսածը
Յիսուսի թշնամի փարիսեցիներին և
քահանաներին: Սրանք շատ վախեցան,
իսկոյն ժողով արին և ասացին. «Այն
մարդը շատ հրաշքներ է անում, եթէ
այդպէս թողնենք, ամենքն էլ նրան
կհաւատան, էլ մեզ մօտ ոչ ոք չի գայ»: Նրանցից
մինը՝ որի անունը Կայիափա
էր, ասաց. «Դուք ոչինչ չգիտէք և հե-

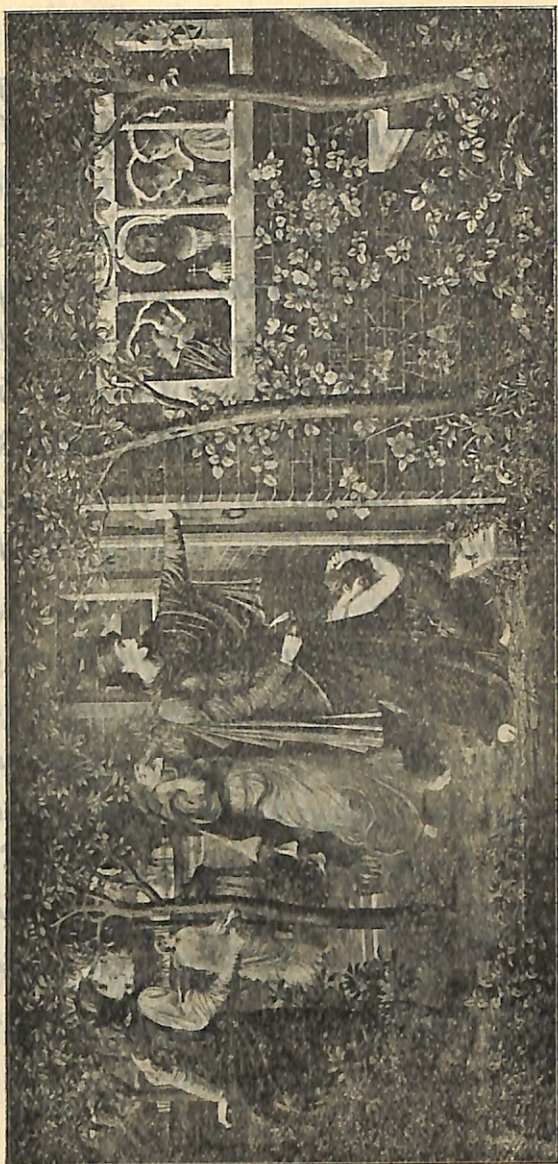
ռուն չէք էլ մտածում. եթէ նա այսպէս քարոզէ, ամենքն էլ նրան կլսեն և կմոլորուեն—ամենից լաւն է նրան սպանենք»։ Ուստի քահանայապետները և փարիսեցիները ժողովում որոշեցին նրան սպանել։ Այս պատճառով հրաման ուղարկեցին ամեն կողմ, որ ով Յուսուսի տեղն իմանայ, իմաց տայ իրանց, որ բռնեն և սպանեն։

3. Տ Ա Ս Ն Կ Ո Յ Ս Ե Ր

Մի անգամ հարսանիք կար։ Տասը կոյս աղջիկ իրանց լապտերները վեր առան և գնացին փեսայի առաջ։ Նրանցից հինգը յիմար, այսինքն անգգոյշ էին, իսկ հինգը՝ իմաստուն, այսինքն զգոյշ էին։ Յիմարները մոռացան իրանց լապտերների հետ աւելորդ ձէթ վերցնել, իսկ իմաստունները վերցրին։ Փեսան ուշացաւ և ամենի քունը տալաւ փողոցում։

Կէս գիշերին ձայն լսուեց թէ փեսան գալիս է։ Կոյսերը վերկացան և լապտերները պատրաստեցին։ Յիմարները լապտերների մէջ ձէթ չկար, քիչ էր մնում հանգչի, զիմեցին իմաստուններին և ասացին. «Ձեր ձէթիցը մի քիչ էլ մեզ տուէք, մեր լապտերները հանգչում են»։ Իմաստունները պատասխանեցին. «Եթէ ձեզ ձէթ տանք, մեզ բաւական չի լինի, գնացէք ծախողների մօտ և ձեզ համար ձէթ գնեցէք»։

Երբ յիմարները ձէթ առնելու գնացին՝ փեսան եկաւ։ Իմաստուն կոյսերը նրա հետ մտան հարսանքատունը և դուռը փակուեց։ Ետոյ անպատրաստ կոյսերն էլ եկան և ասացին. «Տէր, բաց արա դուռը»։ Փեսան պատասխանեց և ասաց. «Ես ձեզ չեմ ճանաչում, հեռացէք» և դուռը բաց չարաւ։

ՏԱՍՆ ԿՈՅՍԵՐԻ ԶԱՐԱԿԱՆԸ

Դասատուն կուտանքն

Պատրաստեալ իս լապտերաց,

Ելին ընդ սողաջ երկնատը փեսային

Վստեալ լապտերօք:

Իմաստուն կոյսերը լապտերների համար
իւղ վեր առան և վառած լապտերներով դուրս
եկան փեսայի առաջ:

4. ՅԻՍՈՒՍԻ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԸ

Յարութիւնից ետոյ քառասուն օր
էլի մնաց երկրիս վրայ—նա երբեմն
գալիս էր իւր աշակերտների մօտ:
Քառասներորդ օրը Յիսուս առաքեալ-
ների հետ Ձիթենեաց լեառը բարձրա-
ցաւ. այնտեղ պատուէր տուեց նը-
րանց և ասաց. «Երուսաղէմից չհեռա-
նաք, այլ սպասեցէք, մինչև ես հայր
Աստծուն կխնդրեմ, որ Սուրբ Հոգին
երկնքից ուղարկէ: Դուք զօրութիւն
կստանաք. ետոյ կերթաք, կքարոզէք

Երուսաղէմում, Հրէաստանում և միւս
երկրներում ու ամեն տեղ կվկայէք իմ
մասին: Ուրեմն գնացէք և բոլոր ազ-

գերին քարոզեցէք Հօր, Որդու և Սուրբ
Հոգու մասին: Սովորեցրէք նրանց, որ
պահեն այն ամենը, ինչ որ ես ձեզ

պատուիրեցի: Ով կհաւատայ, և կմկր-
տուի, նա կազատուի, երջանիկ կլինի,
իսկ ով չի հաւատայ, կպատժուի:

Երբ այս ասաց, բարձրացրեց եր-
կու ձեռները և օրհնեց նրանց: Օրհ-
նելու ժամանակ բաժանուեց նրան-
ցից և երկինք բարձրացաւ: Իսկոյն մի
ամպ եկաւ, ծածկեց նրան, այնպէս
որ աշակերտներն այլ ևս չտեսան Յի-
սուսին: Նրանք երկրպագեցին. մեծ
ուրախութիւնով ետ դարձան Երու-
սաղէմ և ամեն օր տաճարում օրհ-
նում էին Աստծուն և սպասում էին
Սուրբ Հոգուն:

Համբարձման ամօնը կատարում ենք Զատ-
կից 40 օր ետոյ:

5. Հ Ո Գ Ե Գ Ա Ն Ո Ւ Ս Տ

Զիթենեաց լեռնից առաքեալները
դարձան Երուսաղէմ և միասին էին

ապրում: Տասն օրից ետոյ, երբ նրանք ժողոված էին վերնատանը, յան-

կարծ երկնքից մի ձայն լսուեց՝ սաստիկ փշող քամու նման և լցրեց այն

361/6-66

տունը: Ետոյ առանձին-առանձին կրակի նման լեզուներ երևացին. այդ լեզուներից ամեն մինը իջաւ նրանցից իւրաքանչիւրի վրայ—նրանք Սուրբ Հոգւով լցուեցան և սկսան զանազան լեզուներով խօսել:

Բացի երուսաղէմացիներէ՛ք՝ քաղաքում բնակւում էին շատ աստուածապաշտ հրէաներ, որոնք ուխտ էին եկել աշխարհի ամեն կողմերից: Երբ երկնքից իջնող ձայնը լսուեց, ժողովուրդը հաւաքուեց մէկ տեղ: Ամենքը զարմացած լսում էին, թէ ինչպէս առաքեալները ուրիշ ուրիշ լեզուներով էին խօսում: Ոչ ոք չէր հաւատում իւր տեսածին ու լսածին, սրա համար էլ մինը միւսին հարցնում էր. «Չէ՞ որ այս խօսողները բոլորն էլ անուսում գալիլիացիներ են, տեսէք ինչպէս մեր լեզուներով խօսում և պատմում են Աստծու մեծամեծ

գործերը—այս ինչ պիտի լինի»: Իսկ
ոմանք էլ ծաղրում էին և ասում: «Ե-
րևի հարբած են».

Այն ժամանակ Պետրոսը տեղից

վեր կացաւ և սկսեց այսպէս խօսել.
«Ով հրէաստանցիներ և երուսաղէմում
բնակողներ, լաւ լսեցէ՛ք՝ ինչ որ ձեզ
բարոգելու եմ: Սրանք հարբած չեն,
ինչպէս կարծում էք, որովհետև դեռ
առաւօտեան ժամի ինն է: Լսեցէք, ով
խորայեւացիներ, ես ասեմ ձեզ, թէ այս
ինչ բան է—Աստուած Յիսուս Նա-
զովրեցուն աշխարհ ուղարկեց. նա ե-
կաւ և ձեր մէջ հրաշքներ գործեց:
Թէև դուք նրան խաչեցիք, բայց Աս-
տուած երեք օրից ետոյ յարութիւն
տուեց նրան: Սրանք ինչ որ անում
են, ձեր խաչած Քրիստոսի գօրութիւ-
նովն է»:

Երբ այս բարոզը լսեց ժողովուրդը,
զղջաց իւր սրտում: Շատերը գալիս
էին Պետրոսի, միւս առաքեալների մօտ
և հարցնում. «Ի՞նչ անենք»: Պետրոսն
էլ ասում էր նրանց. «Ապաշխարեցէ՛ք
և մկրտուեցէ՛ք Յիսուս Քրիստոսի ա-

նունով: Ով կմկրտուի, Սուրբ Հոգու
շնորհը կընդունի: Այն օրը երեք հա-
զար մարդ հաւատաց Պետրոսի խօս-
քերին և մկրտուեց:

Հոգեգալստեան տօնը կատարում ենք Զատ-
կից 50 օր ետոյ:

ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ ՁԱՐԱԿԱՆ

Այսօր երկնայինքն ուրախացան
Ընդ երկրաւորացս նորոգումն,
Քանզի նորոգողն էից հոգին էջի սուրբ վեր-
նատունն,
Որով նորոգեցան դասք առաքելոցն:

Այսօր հրեշտակներն ուրախացան, որ երկ-
րիս վրայ բնակուող մարդիկը նորոգուեցան, ո-
րովհետեւ ամենին նորոգող Սուրբ Հոգին իջաւ
վերնատուն և առաքեալների դասը նորոգեց:

6. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ

Յիսուս Խաչի վրայից ասել էր
Յովհաննէս առաքեալին, որ իւր մօրը

խնամք տանի: Այն օրից սկսած Մա-
րիամը մինչև իւր մահը 16 տարի
շարունակ Յովհաննէսի մօտ էր ապ-
րում:

Երբ սուրբ Կոյս Մարիամը մե-
ռաւ, առաքեալները թաղեցին նրան
Գեթսեմանի պարտէզում, որտեղ Յու-
զան Յիսուսին զինուորների ձեռն էր
մատնել: Աստուածածնի մահուան ժա-
մանակ բոլոր առաքեալները Երու-
սաղէմումն էին՝ բացի Բարթոլղիմէո-
սից, որ հեռի երկիր էր գնացել քա-
րոզելու: Երբ Բարթոլղիմէոսը Երու-
սաղէմ դարձաւ և իմացաւ Տիրամօր
մահը, խիստ տխրեց և ցանկացաւ
տեսնել նրա գերեզմանը: Առաքեալ-
ները նրան Գեթսեմանի պարտէզը
տարան, բայց հրքան զարմացան, երբ
գերեզմանը բաց արին և ոչինչ չգտան,
որովհետեւ Յիսուս Քրիստոս հրեշտակ-
ների ձեռով իւր մօր մարմինը եր-

կինք էր տարել, այսինքն վերափոխել էր:

Բարթուղիմէոս առաքեալը աւելի ևս տխրեց, որ չկարողացաւ ո՛չ Տիրամօրը տեսնել և ո՛չ նրա մարմինը: Միւս առաքեալները Բարթուղիմէոսին մխիթարելու համար՝ Աստուածածնի պատկերն ընծայեցին նրան: Բարթուղիմէոս առաքեալը Հայաստան եկաւ քարոզելու, Տիգրիս գետի ափին մի վանք շինեց և այս պատկերն այնտեղ դրաւ:

Մեր եկեղեցին տօնում է այդ օրը՝ երբ հրեշտակները սուրբ կոյս Մարիամի մարմինը երկինք վերափոխեցին և դրա համար էլ տօնը կոչւում է վերափոխումն:

Այդ օրը եկեղեցի ենք գնում և Աստուածածնից խնդրում, որ բարեխօս լինի իւր որդի Յիսուս Քրիստոսի մօտ՝ մեր աղօթքը լսելու, դրա

համար էլ եկեղեցում երգում ենք—

«Փառաւորեալ եւ օրհնեալ միշտ սուրբ կոյս Աստուածածին Մարիամ, մայր Քրիստոսի, մատուցողաւնս մեր որդւոյ քո եւ Աստուծոյ մերոյ

Ով դու փառաւորուած և օրհնուած միշտ սուրբ կոյս՝ Քրիստոսի մայր՝ Մարիամ Աստուածածին, մեր աղօթքը հասցրու քո Որդուն՝ մեր Աստծուն:

Վերափոխման տօնը ամառն է լինում: Այդ օրը եկեղեցում խաղող են օրհնում:

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՃԱՐԱԿԱՆԸ

Անկանիմք առաջի քո Աստուածածին եւ աղաչեմք զանարատ զկոյսդ:

Քեզ երկրպագութիւն ենք տալիս, ով Աստուածածին և աղաչում ենք քեզ՝ անարատ կուսիդ:

Բարեխօսեան վասն անձանց մերոց եւ աղաչեան զՄիածին որդին:

Բարեխօսիր մեզ համար և աղաչիր Միածին որդուն:

Փրկել զմեզ ի փորձովնէ
Նւ յամենայն վտանգից մերոց:

Որ ազատէ մեզ փորձութիւնից և ամեն տե-
սակ վտանգներից:

7. ԱՌԳԱՐ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐ Է
ՈՒՂԱՐԿՈՒԾ ՅԻՍՈՒՍԻ ՄՕՏ

Հայոց Աբգար Թագաւորն ապրում էր Եդեսիա քաղաքում—սա եօթը տա-
րի շարունակ բորոտութիւնով հիւանդ
էր: Ամեն տեսակ դեղեր գործ էր դրել,
բայց չէր առողջացել: Աբգարը լսեց,
որ Հրէաստանում Յիսուս առանց դե-
ղի բժշկում է ամեն տեսակ հիւան-
դութիւններ, այդ պատճառով նամակ
գրեց և դեսպանների ձեռով ուղար-
կեց, որ գայ և իրան բժշկէ: Ահա Աբ-
գարի գրած նամակը. «Ես լսել եմ, որ
դու առանց դեղի բժշկում ես հիւանդ-
ներին—կոյրերի աչքը բաց ես անում.

խուլներին լսողութիւն. կաղերին ոտն
ես տալիս. բորոտներին սրբում ես.
ամեն տեսակ հիւանդութիւն բժշկում
ես և մինչև անգամ մեռելներին յա-
րութիւն ես տալիս: Երբ ես այս ա-
մենը լսեցի, ինքս ինձ ասացի, որ դու
կամ երկնքից իջած Աստուած ես կամ
Աստծու որդի: Լսեցի նոյնպէս, որ
հրէաները քեզ նեղացնում են: Աղա-
չում եմ, արի և բժշկիր ինձ: Ես մի
փոքրիկ քաղաք ունեմ, երկուսիս էլ
բաւական է. քեզ այստեղ ոչ ոք չի
նեղացնի»: Նամակն ուղարկեց դես-
պանների ձեռով և պատուիրեց, որ
եթէ Յիսուս չգայ, պատկերը քաշեն
և իրան բերեն: Այս բանի համար մի
նկարիչ էլ ուղարկեց նրանց հետ:

8. ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԻ ԲԵՐՄԾ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Դեսպանները գնացին Երուսաղէմ
և նամակը Յիսուսին տուին: Նա չկա-

րողացաւ գալ և մեր Աբգար թագա-
ւորին այս պատասխանը գրեց. «Երա-
նի՛ նրան՝ ով ինձ չի տեսել, բայց
հաւատում է:

Գրում ես, որ
քեզ մօտ գամ,
չեմ կարող:
Ես չեմ եկել
հանգիստ ալ-
րելու, այլ՝
չարչարուե-
լու և խաչե-
լու: Երբ այս
բոլորը վեր-
ջացնեմ, հայր
Աստծու մօտ
պիտի գնամ:

Իսկ իմ աշակերտներից մինին կուղար-
կեմ, որ գայ և քեզ բժշկէ:

Երբ նկարիչը տեսաւ, որ Յիսուս
չէ գալիս, սկսեց նրա պատկերը նկա-

րել, բայց ինչքան աշխատում էր, չէր
կարողանում: Երբ Յիսուս նկատեց,
նկարչին իւր մօտ կանչեց, մի կտոր
մաքուր կտաւ պահանջեց, երեսին ծած-
կեց և նրա վրայ նկարուեց իւր պատ-
կերը: Ետոյ նկարչին տուեց, որ տա-
նի Աբգարին: Այս պատկերը կոչւում է
դաստառակ կամ անձնագործ պատկեր:

9. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԼՈՒՍԱՌՈՐԻԶՆԵՐԻ
ԹԱԴԷՈՍ ԵՒ ԲԱՐԹՈՒՂԻՄԷՈՍ

Յիսուս բացի 12 առաքեալներից
72 աշակերտ էլ ունէր:

Համբարձումից ետոյ այդ աշա-
կերտներից մինը՝ Թադէոս անունով,
Հայաստան եկաւ Աբգարի մօտ: Երբ
սա պալատը մտաւ, թագաւորը երկըր-
պագութիւն տուեց նրան: Թադէոսը
քարոզեց թագաւորին, բոլոր քաղա-
քացիներին և ասաց, որ Քրիստոսին
հաւատան ու նրա ասածները կա-

տարեն: Թագէտսը Աբգարի գլխին ձեռք
դրեց, օրհնեց և բժշկեց, նոյնպէս Ե-
ղեսիա քաղաքի բոլոր հիւանդներին:
Այս բանը որ տեսան քաղաքացինե-
րը, հաւատացին Քրիստոսին, մկր-
տուեցան՝ քրիստոնեայ դարձան:

Սուրբ Թագէտսը երկար ժամա-
նակ չը մնաց այնտեղ, նա առաքեալ-
ների նման պիտի գնար զանազան տե-
ղեր և քարոզէր, այս պատճառով Թա-
գաւորի Թագ շինող Ադդէին եպիս-
կոպոս ձեռնադրեց, հովիւ նշանակեց
այս նոր քրիստոնեաների վրայ, որ
նորից կռապաշտ չդառնան: Թագէ-
տսը Աբգարից հրաման առաւ և գնաց
Վերին Հայաստան՝ Թագաւորի բրոջ-
որդի Սանատրուկի մօտ, քարոզեց նը-
րան և նրա մարդկանց ու ամենին էլ
մկրտեց: Սանատրուկի աղջիկ Սան-
դուխտին ևս մկրտեց:

Սանատրուկը շատ կարճ ժամա-

նակ քրիստոնեայ մնաց — հէնց Աբ-
գարի մահից ետոյ՝ ուրացաւ քրիս-
տոնէութիւնը, դարձաւ կռապաշտ և
սկսեց քրիստոնեաներին նահատակել։
Իւր Սանդուխտ աղջկան էլ ստիպեց,

որ ուրանայ քրիստոնէութիւնը, բայց
նա պատասխանեց, որ կմեռնի, բայց
կուռք չի պաշտի։ Սրա համար հայրը
իւր աղջկան նահատակել տուեց։ Բայց

սրանով չբաւականացաւ — որովհետև
Սանդուխտ կոյսը սուրբ Թադէոսից
էր ուսել քրիստոնէութիւնը, այս պատ-
ճառով ուսուցչին էլ նահատակել տը-
ւեց Արտաղ զաւառում։
Այսպէս թէ ուսուցիչը և թէ ա-
շակերտունին լաւ համարեցին մեռ-
նել՝ քան թէ ուրանալ Բրիտանիին
և կուռք պաշտել։

Սուրբ Թադէոսի մահից տասն և հինգ տարի ետոյ՝ Բարթուղիմէոս առաքեալը ևս Հայաստան եկաւ, որ ըրիստոնէութիւնը քարոզէ: Սա բերեց իւր հետ առաքեալներից ստացած Մարիամ կուսի պատկերը. Տիգրիս գետի ափին մի վանք շինեց՝ Աստուածածին անուանով և այդ պատկերն այնտեղ դրաւ:

Սուրբ Թադէոս և Բարթուղիմէոս առաջին անգամ եկան մեր երկիրը ըրիստոնէութիւն քարոզելու և լուսաւորելու հայերին, սրա համար էլ նրանց անուանում ենք Հայաստանի առաջին կամ նախկին լուսաւորիչներ: Եւ որովհետեւ նրանք այդպիսի գեղեցիկ գործ են կատարել մեզ համար, մենք էլ ամեն տարի տօն ենք կատարում եկեղեցում ու յիշում նրանց անուանները: Այդ օրը երգում ենք—

ՇԱՐԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՅ

Հայրատունկ այգոյն հրեղէն պարիսպ եւ քարծր աշտարակք, ոսկեղէն բաժակք եւ ժիր մատուակք Հայաստանեաց, հարք հոգետըք, Բարթուղիմէոս եւ Թադէոս, քարեխօս լերուք առ Տէր վասն անձանց մերոց:

Դուք հօր տնկած այգու հրեղէն պարիսպներ, բարձր աշտարակներ, ոսկեղէն բաժակներ և ժիր մատուակներ էք, ով հայաստանցիներիս հոգևոր հայրեր՝ Թադէոս և Բարթուղիմէոս, բարեխօս եղէք Տիրոջ առաջ մեզ համար:

Թագատը երկնատը,
Զնկեղեցի քո անշարժ պահեա՛
Եւ զերկրապագուս անուանդ քում
Պահեա ի խաղաղութեան:

Ով երկնաւոր Թագաւոր Յիսուս, քո եկեղեցին անշարժ պահիր, քո անուան երկրպագութիւն տուողներին խաղաղութեան մէջ պահիր:

10. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԱՄ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻԶ

ԱՆԱԿԸ ԳԱԼԻՍ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆ

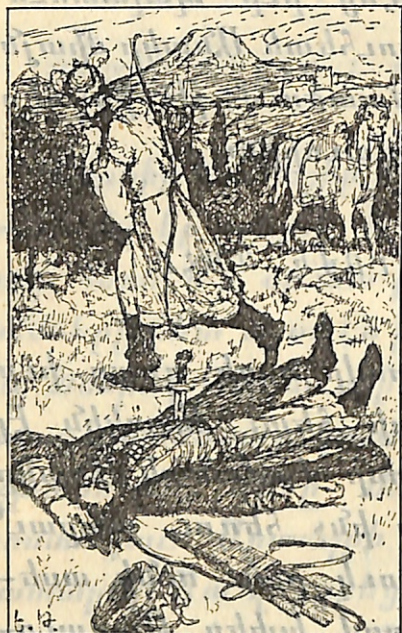
Պարսից Արտաշիր թագաւորը թըշ-
նամացել էր Հայոց Խոսրով թագա-
ւորի հետ: Մի օր նա իւր պալատա-
կանների հետ այսպէս խօսեց—ով հա-
յոց Խոսրով թագաւորին կսպանի, ինչ
պարգև կամենայ, կստանայ ինձանից:
Իշխաններից մինը՝ Անակ անունով՝
խոստացաւ Արտաշրի ցանկութիւնը
կատարել: Սա վերցրեց իւր ընտանի-
քը, հասաւ Հայաստանի սահմանը և
այնպէս ցոյց տուեց՝ որպէս թէ պար-
սից թագաւորն իրան հալածում է
և մեր թագաւորից պաշտպանութիւն
խնդրեց: Խոսրովն Անակին սիրով ըն-
դունեց: Նա այնպէս էր կարծում, թէ
փախստականը շատ տեղեկութիւն-
ներ կ'յայտնէ Արտաշրի զօրքի և նրա

բոլոր գործերի մասին, այս պատճա-
ռով Անակին հէնց իւր պալատում
տեղ տուեց: Այնուհետև Անակը միայն
նրա մասին էր մտածում, թէ ինչպէս
սպանէ մեր թագաւորին:

11. ԽՈՍՐՈՎԻ ՄԱՀԸ

Մի օր Խոսրովը որսի գնաց իւր
պալատականների հետ: Անակին էլ
հետն առաւ: Որսի ժամանակ Անակը
Խոսրովին փոքր ինչ հեռու տարաւ՝
որպէս թէ ծածուկ բան ունի ասե-
լու: Այստեղ սրով խփեց թագաւո-
րին, իսկ ինքը ձի նստեց և սկսեց
փախչել: Մարդիկ ետևիցն ընկան: Ա-
նակը փախաւ, ձգեց իրան Երասխ գե-
տը և խեղդուեց: Խոսրովը դեռ չէր
մեռել, որ հրամայեց Անակի ընտա-
նիքը կոտորել: Թագաւորի հրամանը

կատարուեց—նրա ընտանիքը սրի ան-

ցրին: Անակի որդկերանցից միայն մանուկ Գրիգորին եւ թող անունով մէկը՝ Սոփիա դայեակի հետ փախցրեց և տարաւ Կեսարիա քաղաքը: Երբ Արտաշիրը Պարսկաստանում իմացաւ, թէ

Անակը սպանել է Խոսրովին, մեծ զօրք առաւ և եկաւ Հայաստան, որ Խոսրովի տունը ջնջէ: Հայերը չկարողացան պարսիկներին դէմ կռուել: Արտաշիրը մտաւ մեր երկիրը, տիրեց Հայաստանին և կոտորեց Խոս-

րովի ընտանիքը: Հայ իշխանները կարողացան Խոսրովի երկու որդւոց ազատել—Տրդատին փախցրին Հռովմա քաղաքը, իսկ սրա քոյր Խոսրովադըխտին տարան Անի ամրոցը:

12. Ս. ԳՐԻԳՈՐԸ ԿԵՍԱՐԻԱՅՈՒՄ

Սոփիան Գրիգորին պահում էր Կեսարիայում: Այնտեղ մանկանը մեկրտեցին և անուանեցին Գրիգոր: Փոքրինչ որ մեծացաւ, նրան ուսումնարան ուղարկեց, ուր սովորում էր յունարէն և ասորերէն: Սոփիան ինքը քրիստոնեայ էր. փոքրիկ Գրիգորին սովորեցրեց, ինչ որ հարկաւոր էր քրիստոնէական կրօնի համար: Երբ Գրիգորը չափահաս դարձաւ, ամուսնացաւ Մարիամ անունով մի աղջկայ հետ և նրանից երկու որդի ունեցաւ՝ Վրթանէս և Արիստակէս:

Գրիգորին պատմեցին, որ իւր հայր Անակը սպանել է Խոսրով թագաւորին, որի որդի Տրդատը Հռովմոմն է, սրա համար էլ կամեցաւ գնալ այն քաղաքը, որ իւր մեղաւոր հօր փոխարէն Տրդատի մօտ ծառայութիւն անէ և սրանով հօր մեղքերը փոքր ինչ թեթեացնէ։ Այս պատճառով սիրով բաժանուեց ամուսնուց—Մարիամը կուսանոց մտաւ, իսկ ինքը գնաց Հռովմ Տրդատի մօտ։

13. ՏՐԴԱՏԸ ՀՌՈՎՄՈՒՄ

Խոսրովի որդի Տրդատն էլ Հռովմոմն էր մեծանում Դիոկղետիանոս կայսրի մօտ։ Երբ հասակն առաւ, զինուորական ծառայութեան մէջ մըտաւ։ Տրդատը մեծ ոյժ ունէր, լաւ գիտէր ձի նստել և զէնք գործածել։ Մի անգամ ձեռով բռնեց եզան եղ-

ջիւրը և քաշեց, հանեց։ Մի անգամ էլ բնկերի հետ կռք էին քշում. բնկերը դիտմամբ Տրդատին կռքից վայր ձգեց, բայց սա վազեց և կռքի ետևից այնպէս բռնեց, որ ձիերն էլ չկարողացան առաջ գնալ։ Մի անգամ էլ Դիոկղետիանոս կայսրը պատերազմ ունէր։ Թշնամու թագաւորը մարդ ուղարկեց և այսպէս էր ասում—փոխանակ զօրքով մէկ մէկու հետ կըռուելու և իգուր տեղը մարդիկ սպանելու, արի ես ու դու մենամարտենք։ Եթէ ես յաղթեմ, դուք ամենքդ ինձ ծառայ եղէք, իսկ եթէ դու յաղթես, մենք քեզ հարկ տանք։

Դիոկղետիանոսը խիստ վախեցաւ և չգիտէր, թէ ինչ անէ։ Կայսրի զօրավարներից մէկն ասեց. «Տէր թագաւոր, ամենևին մի մտածիր այդ մասին, հայոց թագաւորի որդի Տրդատը, որ իմ գնդում ծառայում է,

կարող է բեզ ազատել» և Տրդատի քաջութեան մասին շատ բաներ պատմեց: Դիոկղետիանոսն իսկոյն Տրդատին իւր մօտ կանչել տուեց. թագաւորական զգեստ հագցրեց. թագաւորի նշաններով զարդարեց և ամեն տեղ յայտնեց, թէ նա կայսրն ինքն է: Ետոյ թշնամու մօտ մարդ ուղարկեց և յայտնեց, որ վաղը մենամարտելու են: Երկրորդ օրը Տրդատը ձի նստեց, քշեց թշնամու կողմը, յարձակուեց նրա վրայ, բռնեց և Դիոկղետիանոսի մօտ բերեց: Կայսրը չափից դուրս ուրախացաւ և երբ իմացաւ, որ իրան ազատողը հայոց թագաւոր Խոսրովի որդին է, թագաւորական զգեստ հագցրեց. գլխին թագ դրեց. հռովմէական զօրք տուեց, որ գնայ Հայաստան, պարսիկներին դուրս անէ և իւր հօր փոխարէն թագաւորէ: Տրդատը հասաւ Կեսարիա քաղաքը.

Տրդատ

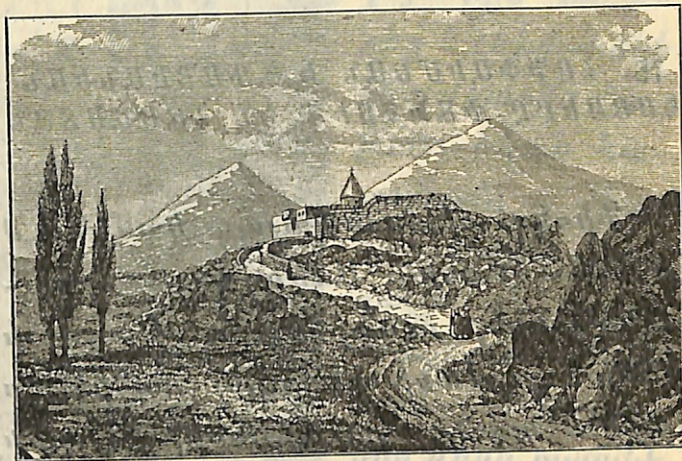
Գրիգորը նրա հետն էր: Հայ նախարարները, երբ իմացան, որ իրանց թագաւորի որդին զօրքով գալիս է, եկան, միացան նրա հետ, որ պարսիկներին դուրս անեն մեր երկրից:

14. Ս. ԳՐԻԳՈՐԻՆ ՁԳՈՒՄ ԵՆ ԽՈՐ-ՎԻՐԱՊԸ

Տրդատը մտաւ Հայաստան և հասաւ Երիզա քաղաքը: Այստեղ էր կռապաշտ հայերի աստուածուհի Անահի-

տի արձանը, որին մեր պապերը պաշտում էին: Թագաւորը Անահտին զոհ բերեց և խնդրեց, որ յաջողութիւն տայ իր գործին: Թէ նա և թէ բոլոր զինուորները երկրպագութիւն էին տալիս և ծաղիկներից պսակ էին դնում կուռքի առաջ: Հերթը Գրիգորին հասաւ: Տրդատը հրամայեց, որ նա էլ Անահտին աղօթէ: Բայց Գրիգորը քրիստոնեայ էր, չուզեց կուռքին երկրպագութիւն տալ: Տրդատը բարկացաւ Գրիգորի վրայ և հրամայեց, որ անպատճառ Անահտի առաջ աղօթէ: Գրիգորը չուզեց: Այն ժամանակ հայոց Տաճատ իշխանը թագաւորին պատմեց, թէ նա իւր հօրը սպանող Անակի որդին է: Տրդատն աւելի ևս բարկացաւ, հրամայեց Գրիգորին խիստ պատիժներ տալ — պատուիրեց, որ տանեն Արտաշատ քաղաքի Խոր-Վիրապը՝ ստորերկրեայ

բանտը ձգեն, որպէսզի սովից մեռնէ: Այս բանտը լի էր բազմաթիւ օձերով և կարիճներով: Գրիգորը 15 տարի մնաց այնտեղ: Մի քրիստոնեայ

Խոր-Վիրապ

կին Աստծու հրամանով ամեն օր մի մի հաց էր ձգում բանտը, որ Գրիգորը ուտի և չմեռնի:

Տրդատը երբ մտաւ Հայաստան, դուրս արեց պարսիկներին և ինքն սկսեց կառավարել: Թագաւորը կռա-

պաշտ էր, դրա համար էլ հրաման հանեց, որ իւր տէրութեան մէջ կուռքերին երկրպագութիւն տան, իսկ քրիստոնեաներին սպանեն:

15. ՀՌԻՓՄԻՄԵԱՆ ԵՒ ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ
ԿՈՅՍԵՐԸ ՓԱԽՉՈՒՄ ԵՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դիոկղետիանոս կայսրը կամենում էր ամուսնանալ: Ամեն կողմ պատկերահաններ ուղարկեց, որ թագուհի լինելու արժանի գեղեցիկ աղջիկներ գտնեն. նրանց պատկերները նկարեն և իրեն բերեն: Այս պատկերահաններից մի քանիսն էլ Հռոմ քաղաքի մօտ գտնուող կուսանոցը գնացին: Այստեղ մի գեղեցիկ կոյս կար՝ անունը Հռիփսիմէ, սրա պատկերն ուժով քաշեցին և կայսրին տարան: Կայսրը հաւանեց Հռիփսիմէին և ուզում էր նրան թագուհի դարձնել:

Երբ այս բանն իմացաւ կուսանոցի մայրապետ Գայանէն, բոլոր կոյսերին հաւաքեց և Հռիփսիմէի հետ միասին փախան, եկան Հայաստան ու Վաղարշապատ քաղաքի մի այգու հնձանում բնակուեցին: Կոյսերից մինն ապակէ յուլունքներ էր շինում. ծախում էին և սրանով ապրում:

Դիոկղետիանոսը խիստ բարկացաւ կոյսերի վրայ, ամեն կողմ մարդ ուղարկեց,

որնրանց գտնեն:
Երբ իմացաւ, որ
Հռիփսիմէն Հա-
յաստան է փա-
խել, մեր Տրդատ
Թագաւորին մի
նամակ գրեց, որի
մէջ ասում էր.
«Եթէ կոյսերին
գտնես, Հռիփ-
սիմէին ինձ ու-
ղարկիր, իսկ
միւսներին սպա-
նիր: Բայց եթէ
ցանկանաս, կա-
րող ես ամուս-
նանալ Հռիփսի-
մէի հետ:

16, ԿՈՅՍԵՐԻ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Տրդատն այս Թուղթը ստանալուն
պէս՝ իւր երկրի մէջ ամեն կողմ մարդ
ուղարկեց, որ փնտռեն նրանց: Մի
քանի օրից ետ կոյսերին գտան Վա-
ղարշապատի հնձանում: Թագաւորը
հրամայեց հնձանը զինուորներով պա-
տել: Երբ պատմեցին Հռիփսիմէի գե-
ղեցկութիւնը, պալատից Թանկագին
շորեր ուղարկեց, որ հագցնեն նրան
և իւր մօտ բերեն: Հռիփսիմէն չէր
կամենում պալատ գնալ, բայց Թա-
գաւորը հրամայեց ուժով բերեն: Թա-
գաւորի հրամանը կատարուեց—Հռիփ-
սիմէին քաշ տալով մինչև պալատ
տարան: Թագաւորը տեսնելով նրա
գեղեցկութիւնը, ուզեց ինքը նրա
հետ ամուսնանալ, բայց Հռիփսիմէն
չհամաձայնեց Թագուհի դառնալ: Նա
փախաւ և գնաց իւր ընկերուհիների

մօտ. պատմեց նրանց իւր գլխովն ան-
ցածը. փոքր ինչ հեռացաւ նրանցից
և սկսեց Աստծուն աղօթել և շնորհա-
կալութիւն անել, որ իրան այդպիսի
վտանգից ազատեց: Այդ միջոցին թա-
գաւորի դահիճները եկան. բռնեցին
Հռիփսիմէին. լեզուն կտրեցին. աչ-
քերը հանեցին և մարմինը կտոր-
կտոր արին: Հռիփսիմէից ետոյ սպա-
նեցին նրա 35 ընկերուհիներին մայ-
րապետի հետ միասին:

17. Ս. ԳՐԻԳՈՐԻՆ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԲԵՐՈՒՄ
ՎԻՐԱՊԵՏ

Խոսրովազուխ

Կոյսերին սպա-
նել տալուց ե-
տոյ՝ թագաւորն
այս բանի վրայ
շատ էր մը-
տածում. նրա
խիղճը տան-
ջում էր իրան.
հանգիստ չու-
նէր—բունը չէր

տանում: Նա խելագարի պէս վայրե-
նի խոզի նման թափառում էր եղէգ-
ների մէջ: Թագաւորի քոյր Խոսրովա-
զուխտը մի բարի աղջիկ էր: Հրեշ-
տակը սրան երազում երևաց և ասաց.
«Եթէ կամենում էք, որ թագաւորն
առողջանայ, Գրիգորին պիտի վիրա-
պից հանէք. նա միայն կարող է բժըշ-
կել»: Խոսրովազուխտն այս երազը նա-
խարարներին պատմեց, նրանք չհա-
ւատացին—ամենևին չէին կարծում,
թէ Գրիգորը 15 տարի վիրապում կեն-
դանի մնացած լինի: Երբ երեք ան-
գամ նոյն երազը կրկնուեց, ետոյ
հաւատացին: Այնուհետև Խորվիրապ
զնացին, չուանը կախ արին և ձայն
տուին. «Գրիգոր, եթէ կենդանի ես,
դուրս արի, Աստուած հրամայեց, որ
քեզ այստեղից հանենք»: Գրիգորը կեն-
դանի էր: Նրան դուրս հանեցին և Վա-
ղարշապատ բերին: Տրդատը և նա-

խարարները Գրիգորի ոտներն էին ընկնում և ներողութիւն խնդրում: Գրիգորն աղօթեց Աստծուն, օրհնեց հիւանդ թագաւորին ու նախարարներին և բժշկեց նրանց: Սրանից ետոյ փողոցներում թափուած կոյսերի մարմինները թաղել տուեց: Տրդատը մշակի փոխարէն ինքն էր գերեզմանները փորում, իսկ թագուհին ու քոյրը փեշերով հողը դէն էին ածում:

Երկրորդ օրը նախարարները թագաւորի հետ Գրիգորի մօտ եկան և խնդրեցին, որ ճշմարիտ հաւատը սովորցնի իրանց: Գրիգորը շատ ուրախացաւ այս բանի վրայ և 66 օր շարունակ բարոգում և ուսուցանում էր նրանց քրիստոնէական հաւատը հրնձանի մէջ:

18. Ս. ԳՐԻԳՈՐԸ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Է ԴԱՌՆՈՒՄ

Տրդատը, իշխանները և բազմաթիւ ժողովուրդը հաւատացել էին Քրիստոսին և ընդունել քրիստոնէութիւնը, բայց ոչ քահանայ ունէին և ոչ եպիսկոպոս, որ բարոգէին, սովորցնէին և մկրտէին նրանց: Այս պատճառով Տրդատ թագաւորը Գրիգորին կեսարիա բաղաքն ուղարկեց, որ Ղևոնդ արքեպիսկոպոսից կաթողիկոս ձեռնադրուի և նոր քրիստոնեայ դարձած հայ ժողովրդին մկրտի և սովորեցնի քրիստոնէութիւնը: Գրիգորը 16 մեծամեծ նախարարների ուղեկցութեամբ, արքունական կառքով, թագաւորի ընծաներով ու Տրդատի թղթով կեսարիա գնաց: Ղևոնդը Գրիգորին կաթողիկոս ձեռնադրեց: Վերադառնալիս Ս. Յովհաննէս Մկրտչի և Աթանազիէ եպիս-

տանում ամեն տեղ ուսումնարաններ
բանայ, բահանաներ պատրաստէ, որ
մնացած հեթանոս հայ ժողովրդին քա-
րոզեն և մկրտեն: Ուսումնարաննե-
րից մի բանիսում յունարէն, մի քա-
նիսումն էլ ասորերէն էին սովորցնում,
որովհետեւ դեռ ևս հայերէն գրեր չը-
կային: Այստեղից աւարտածները քա-
հանաներ էին դառնում և հայերին
հետզհետէ քրիստոնեայ դարձնում:

Բացի սրանից սուրբ Գրիգորը տասն-
և երկու եպիսկոպոս ձեռնադրեց հայե-
րի համար:

Նա մեր երկիրը լուսաւորեց և դրա
համար էլ նրան ասում ենք Սուրբ
Գրիգոր Լուսաւորիչ:

Սուրբ Գրիգորը եղաւ մեր առա-
ջին եպիսկոպոսապետը՝ հայրապետը՝
կաթողիկոսը:

Ս. Գրիգորին պատուելու համար տարին երեք
տոն ենք կատարում—մինը Մեծ Պատի հինգերորդ
շաբաթ օրը, իսկ երկուսը Հոգեգալըստից ետոյ:

ՄԷ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԶԻ

Մ. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԶԻ ԶԱՐԱԿԱՆԸ .05

Այսօր զիմանալի լուսոյն ծագողն
ի խաւարի նստելոցս
զԳրիգորիոս սուրբ հայրապետն
եկայք վերապատուեցուք:

Խաւարի մէջ նստողներիս մտաւոր լոյս տաւող
Ս. Գրիգոր հայրապետին եկէք այսօր վերա-
պատուենք:

Այսօր զանապական Հոգոյն պարգեւս
Բաշխող որդւոց Թորգոմայ.
Յորդիս լուսոյ նովաւ ծնեալք,
եկայք վերապատուեցուք:

Եկէք այսօր պատուենք անապական հոգու
պարգեւները Թորգոմի որդիների բաշխողին, որով
ծնուել ենք իբրեւ լուսոյ որդիներ:

Այսօր զանտուածային քանին պատմող
ի Հայաստան աշխարհի
Աշակերտեալ նմա մանկունք.
Եկայք վերապատուեցուք:

Հայաստան աշխարհում Աստծու խօսքը քա-
րողողին, ով նրան աշակերտող մանուկներ, ե-
կէք այսօր վերապատուենք:

20. Մ. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՆՈՐԶԻ ՏԵՍԻԼԸ

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչին մի անգամ տեսիլքում երեաց, որ երկինքը բացուեց և սկսեց այնտեղից լոյս իջնել դէպի երկիրը: Լուսի հետ միասին իջաւ Աստծու միածին որդին՝ ձեռին բռնած ոսկէ ուռն (մուրճ): Այս մարդն իջաւ Վաղարշապատ քաղաքի մէջ տեղը և գետնին ուռնով խփեց: Իսկոյն գետնի տակից՝ այսինքն անդընդից սարսափելի ձայներ լսուեցին: Սրանից ետոյ տեսաւ Թագաւորի պալատի վրայ ոսկէ խարսխ (1), որի մեծութիւնը մի մեծ բլրի չափ էր: Այս խարսխի վրայ կրակէ սիւն կար (2), սիւնի վրայ՝ ամպեղէն գմբէթ (3) եկեղեցու գմբէթի նման, իսկ գմբէթի վրայ էլ լուսաւոր խաչ (4):

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչը զարմացած նայում էր և չգիտէր, թէ ինչ

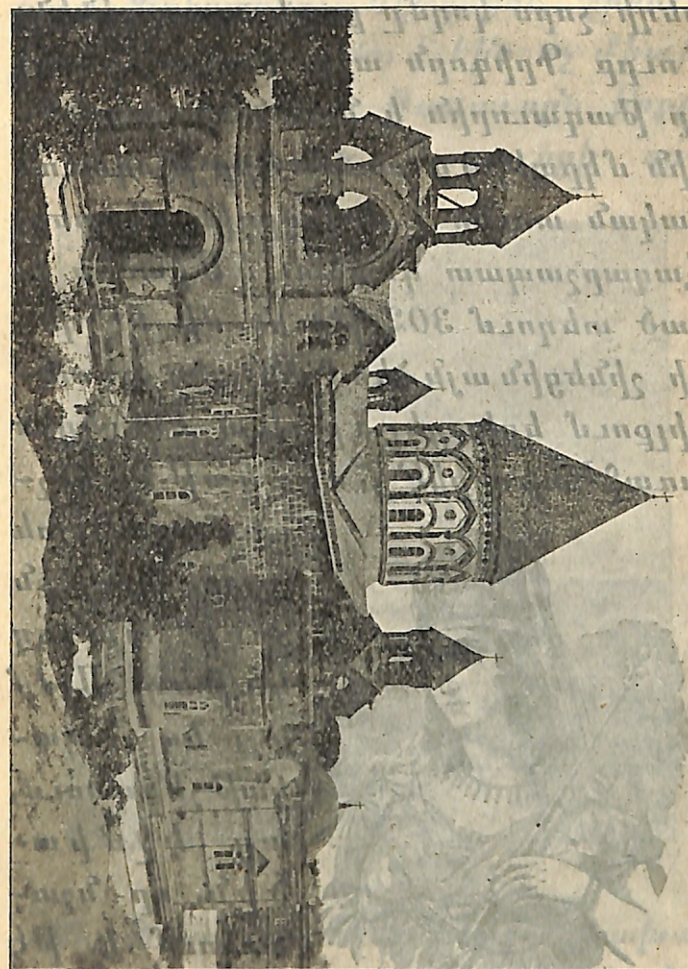

նշանակութիւն ունեն այս ամենը։ Աստծու հրեշտակն իջաւ երկնքից և մեկնեց սուրկ Գրիգորին նրա տեսիլը։ Հրեշտակն ասաց—նա, որ ձեռին ոսկէ ուռն ունէր բռնած, Աստծու միածին որդին՝ Յիսուս Քրիստոսն էր։ Հրեղէն սիւնը այն տաճարն է, որ այստեղ պիտի շինուի, իսկ լուսաւոր խաչը՝ հայոց կաթողիկոսութիւնն է։ Հրեշտակը յայտնեց, որ այս ուռնով խաչած տեղը եկեղեցի պիտի շինել։ Այստեղ պիտի աղօթեն բոլոր հայ քրիստոնեաները. հայոց կաթողիկոսի աթոռն այնտեղ պիտի հաստատուի, այսինքն հայոց կաթողիկոսներն այնտեղ պիտի նստեն։

21. ԷԶՄԻՍՏՆԻ ՏԱՃԱՐԻ ԴՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Միւս օրը սուրբ Գրիգորը պատմեց այս տեսիլը Տրդատ թագաւորին,

Ն. ԷԶՄԻՍՏՆԻ ՏԱՃԱՐԻ

նախարարներին, ժողովրդին և պատուիրեց, որ հրեշտակի ցոյց տուած

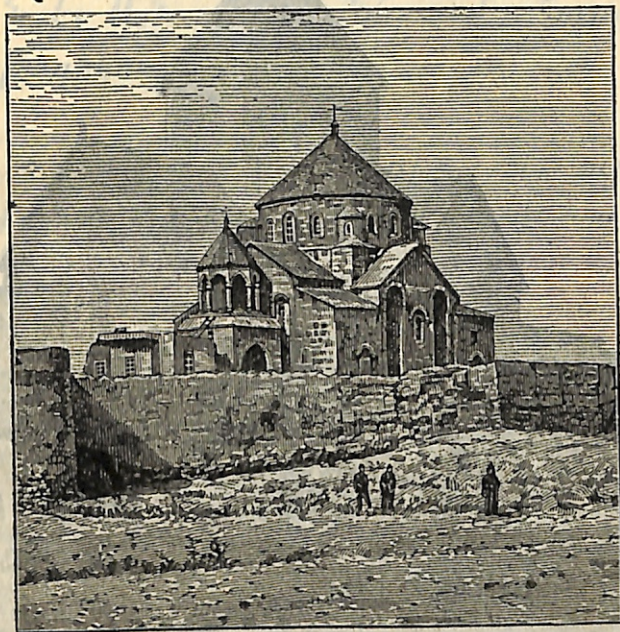
տեղի չորս կողմը քարէ պատ շինեն։
Սուրբ Գրիգորն այդ երազը տեսել
էր թագաւորին և նրա նախարարնե-
րին մկրտելուց առաջ։ Երբ թագաւո-
րական տունը և ժողովրդին մկրտեց,
Վաղարշապատ դարձաւ և Միաձնի ի-
ջած տեղում 302 թուին մի եկեղե-
ցի շինեցին այն ձևով՝ ինչպէս որ տե-
սիլքում երևացել էր։ Այս եկեղեցին
առաջ կաթողիկէ՝ Շողակաթ էր կոչ-

Աշխէն

ւում, որովհետեւ
լոյսը, այսինքն
շողը այստեղ
կաթեց։ Այժմ
այլ ևս Շողա-
կաթ չենասում,
այլ էջմիա-
ծին, որ նշա-
նակում է, թէ
այնտեղ իջաւ
Միաձինը՝ Յի-

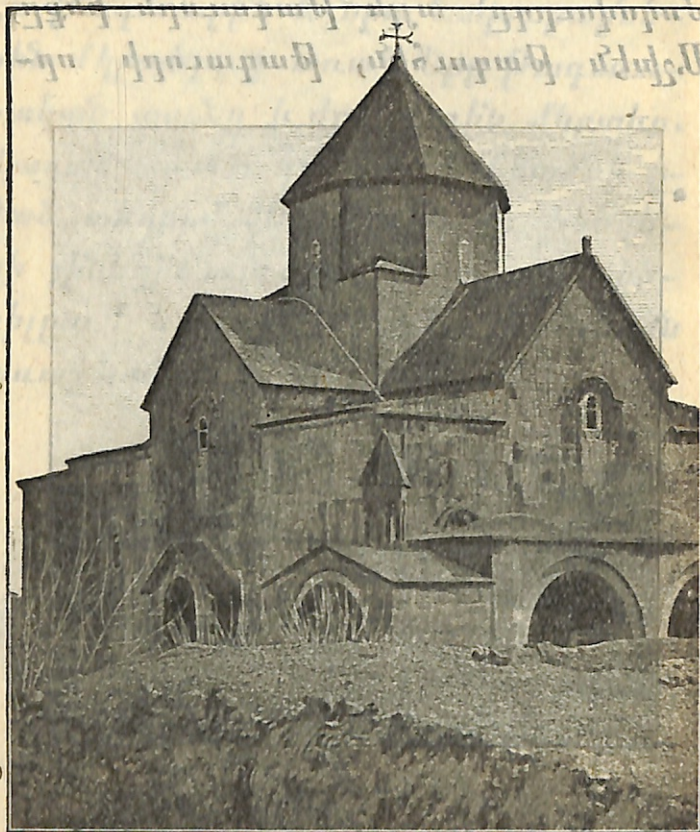
սուս Գրիգորսը։ Եկեղեցու շինու-
թեան վրայ աշխատում էին ոչ միայն
ժողովուրդը՝ այլև թագաւորն ինքը,
Աշխէն թագունին, թագաւորի որ-

Հռիփսիմէ

դին, Խոսրովադուխտ քոյրը, նախա-
րարներն ու իշխանները։ Բացի էջ-
միաձնից սուրբ Լուսաւորիչը երեք

եկեղեցիներ էլ շինեց՝ մինը Գայիանէ
կուսի անունով, միւսը Հռիփսիմէի և

Գայիանէ

սրանցում թաղեց նրանց մարմինները,
իսկ երրորդ եկեղեցին հնձանի տե-

ղում շինեց, որն այժմ կոչւում է Շո-
ղակաթ:

Սուրբ Եջմիածինը շինուելու օրից
սկսած՝ բոլոր հայերի մայր եկեղե-
ցին է: Այն տեղ է նստում հայոց
կաթողիկոսը:

Ս. Եջմիածնի հիմնարկութիւնը մեր եկե-
ղեցին տօնում է Հոգեգալստից 2 շաբաթ ետոյ:

ՅԱՐԱԿԱՆ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ

Էջ Միածինն ի չօրէ
Նւ լոյս փառաց ընդ նմա,
Չայնք հնչեցին
Սանդարամետք անդնդոց:
Միածինը լուսով պատած իջաւ երկնքից:
Սանդարամետից, այսինքն զԺողբի անդնդից
ձայներ լսուեցան:

Տեսեալ զլոյս
Մեծ հայրապետին Դրիգորի,
Պատմէր ցնծութեամբ
Հաւատացեալ արքային:

Մեծ հայրապետ Գրիգորը, երբ լոյսը տեսաւ,
ուրախ ուրախ պատմում էր նոր քրիստոնեայ
դարձած թագաւորին:

Եկայք շինեսցուք
Սուրբ զխորանն լուսոյ,
Քանզի ի սմա ծագեաց մեզ լոյս
ի Հայաստան աշխարհի:

Եկէք այստեղ լուսոյ խորանը, այսինքն ե-
կեղեցի շինենք, որովհետեւ Հայաստան աշխարհի
մէջ այստեղ լոյս ծագեց մեզ համար:

Բարեխօսութեամբ վերին քո զօրաց
Միշտ անշարժ պահեա զաթոռ Հայկազնեաց:

Քո վերին զօրքերի (հրեշտակների) բարե-
խօսութիւնով միշտ անշարժ պահիր Հայկազունի-
ների աթոռը՝ հայոց եկեղեցին՝ էջմիածինը:

22. ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՀԱՒԱՏՈՅ ՀԱՆԳԱՆԱԿԸ

Հաւատամք ի մի Աս- | Հաւատում ենք որ
տուած ի Հայրն ամենա- | կայ մի Աստուած, որ
կալ, յարարիչն երկնի և | նա ամենակալ Հայր է.

երկրի՝ երեւելաց և ան-
երևութից:

Եւ ի մի տէր Յիսուս
Քրիստոս. յորդին Աս-
տուծոյ՝ ծնեալն յԱստու-
ծոյ Հօրէ՝ միածին, այս-
ինքն յէութենէ Հօր:

Աստուած յԱստուծոյ,
լոյս՝ ի լուսոյ Աստուած
ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշ-
մարտէ՝ ծնունդ և ոչ
արարած: Նոյն ինքն ի
բնութենէ Հօր, որով ա-
մենայն ինչ եղև յերկի-
նըս և ի վերայ երկրի՝
երեւելիք և աներևոյթք:

Որ յաղագս մեր մարդ-
կան և վասն մերոյ փրկ-
կութեան իջեալ ի յեր-
կնից՝ մարմնացաւ, մար-
դացաւ. ծնաւ կատա-

երկնքի ու երկրի՝ երե-
ւելիների և աներևոյթ-
ների ստեղծողն է:

Հաւատում ենք որ
Յիսուս Քրիստոսը մեր
միակ տէրն է, որ Նա
Հայր Աստուծո միածին
որդին է, այսինքն Նրա
էութիւնիցն է:

Հաւատում ենք որ Նա
Աստուած է՝ Աստուծոց.
լոյս է՝ լուսից. ճշմարիտ
Աստուած է, ճշմարիտ
Աստուծոց՝ ծնած է և ոչ
թէ ստեղծուած: Հաւա-
տում ենք, որ Նա նոյն
Հայր Աստուծո բնութիւ-
նիցն է, որով ամեն բան
եղաւ երկնքում և եր-
կրիս վրայ՝ թէ երեւելի-
ները և թէ աներևոյթ-
ները:

Հաւատում ենք, որ
մարդկանցս փրկութեան
համար իջաւ երկնքից.
մարմին առաւ, մարդ
դարձաւ և ծնաւ կատա-

րելապէս ի Մարիամայ Սրբոյ կուսէն Հոգւոյն Սրբով: Որով էառ մարմին, հոգի և միտ և զամենայն որ ինչ է ի մարդ՝ ճշմարտապէս և ոչ կարծեօք:

Չարչարեալ, խաչեալ, թաղեալ, յերրորդ աւուր յարուցեալ, ելեալ ի յերկինս նովին մարմնով՝ նստաւ ընդ աջմէ Հօր:

Գալոց է նովին մարմնով և փառօք Հօր ի դատել զկենդանիս և ըզմեռեալս, որոյ թագաւորութեան ոչ գոյ վախճան:

Հաւատամք և ի Սուրբ Հոգին՝ յանեղն և ի կատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս և ի մարգարէս և յաւետարանս: Որ էջն

րեալ կերպով Սուրբ Հոգով սուրբ Կոյս Մարիամից, Հաւատում ենք, որ Սուրբ Հոգով առաւ մարմին, հոգի, միտք և այն ամենն՝ ինչ որ կայ մարդու մէջ՝ ճշմարիտ կերպով և ոչ թէ կարծեօք:

Հաւատում ենք, որ նա չարչարուեց, խաչուեց, թաղուեց երրորդ օրը յարութիւն առաւ. նոյն մարմնով երկինք համբարձաւ ու նստաւ Հօր աջ կողմը:

Հաւատում ենք, որ նա պէտք է գայ նոյն մարմնով և Հօր փառքով՝ կենդանիներին ու մեռածներին դատելու և որի թագաւորութիւնը անվերջ կլինի:

Հաւատում ենք նաև Սուրբ Հոգուն, որ նա ոչ ոքից չէ ստեղծուել, կատարեալ Աստուծ է, որ խօսեց օրէնքի, մարգա-

ի Յորդանան, քարոզեաց զառաքեալն և բնակեցաւ ի սուրբան:

Հաւատամք և ի միմիայն ընդհանրական և առաքելական սուրբ եկեղեցի. ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, ի քաւութիւն և ի թողութիւն մեղաց, ի յարութիւն մեռելոց, ի դատաստանն յաւիտենից՝ յողոց և մարմնոց, յարքայութիւն երկնից և ի կեանսն յաւիտենականս:

Իսկ որք ասեն՝ էր երբեմն յորժամ ոչ էր Որդի, կամ էր երբեմն յորժամ ոչ էր սուրբ Հոգին, կամ թէ յոչէից եղեն. կամ յայմէ էու թենէ ասեն լինել զոր-

րէնքի և աւետարանեալի մէջ, որ Յորդանան գետն իջաւ, քարոզեց Աստծուց ուղարկուած Քրիստոսի մասին և բնակուեց սրբերի մէջ:

Հաւատում ենք նաև միայն մի ընդհանրական և առաքելական սուրբ եկեղեցու — մի մկրտութեան, ապաշխարութեան, մեղաց քաւութեան և թողութեան, մեռելների յարութեան, հոգիների և մարմինների վերջին դատաստան լինելուն, երկնքի արքայութեանը և յաւիտենական կեանքին:

Իսկ նրանք, որոնք ասում են՝ թէ կար ժամանակ, երբ ոչ Աստծու որդին կար և ոչ Սուրբ Հոգին. կամ ասում են, թէ Աստծու որդին կամ Ս. Հոգին ոչնչից գոյա-

դին Աստուծոյ և կամ
զսուրբ հոգին և թէ փո-
փոխելիք են կամ այլ-
այլելիք, զայնպիսիսն ը-
զովէ կաթողիկէ և առա-
քելական սուրբ եկեղե-
ցի:

Իսկ մեք փառաւորեա-
ցուք որ յառաջ քան ըզ-
յաւիտեանս, երկիրպա-
գանելով սրբոյ Երրորդ-
դուծեան և միոյ Աս-
տուածութեան հօր և
Որդւոյ և հոգւոյն սրբոյ,
այժմ և միշտ յաւի-
տեանս յաւիտենից՝ ա-
մէն:

ցած են և հօր Աստու-
ծութիւնից չեն, այլ ու-
րիշ էութիւնից են եղած,
կամ թէ կարող են փո-
փոխուիլ կամ այլայլուել:
Այսպիսիսերին նշովում-
է կաթողիկէ և առաքե-
լական սուրբ եկեղեցին:

Իսկ մենք փառաւո-
րում ենք յաւիտենից ա-
ռաջ եղողին՝ երկրպագե-
լով սուրբ Երրորդու-
ծեան և մի աստուածու-
թեան—հօր, Որդուն,
Սուրբ հոգուն՝ այժմ և
միշտ և յաւիտեանս յա-
ւիտենից, ամէն:

23. ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԵՐԳԵՐ

Մարմին տէրունական եւ արին փրկչական
կայ առաջի. երկնային զօրութիւնքն յաներեւոյթս
երգեն եւ ասեն անհանգիստ ըստ ըստով—Սուրբ,
Սուրբ, Սուրբ, Տէր զօրութեանց:

Տէրունական մարմինը, փրկչական արինը
առաջներս դրած է, երկնային զօրքերն (հրեշտակ-
ները) աներևոյթ կերպով երգում են և ասում շա-
րունակ—Սուրբ, Սուրբ, Սուրբ, Տէր զօրութեանց:

Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ.

Որ էնն Աստուած աստ ըագմեցաւ,

Խաղաղութեան ձայն հնչեցաւ,

Սուրբ ողջունի հրաման տուաւ:

Եկեղեցին մի անձն եղեւ.

Համբոյրս յօղ լրման տուաւ:

Թշնամութիւնն հեռացաւ.

Սէր յընդամուրս սփռեցաւ:

Արդ սլաշտօնեայք ըարձեալ զձայն՝

Տուք օրհնութիւն ի մի ըերան,

Միասնական աստուածութեան,

Որում սրովքէք են սրբաբան:

Քրիստոս մեր մէջ յայտնուեց: Որ էն Աս-
տուածն այստեղ (սեղանի վրայ) բազմեց: Խա-
ղաղութեան ձայն լսեց. սուրբ ողջունի հրաման
տրուեց: Եկեղեցիս (բոլոր քրիստոնեաների ժո-
ղովը) մի հոգի դարձաւ և այս ողջունի համ-
բոյրը միութեան կապ եղաւ: Թշնամութիւնը
հեռացաւ: Քրիստոսի սէրն ամենիս մէջ տարած-
ուեց: Ուրեմն, սվ պաշտօնեաներ, ձայներդ

բարձրացնելով՝ միաբերան օրհնութիւն տուէք
միասնական Աստուածութեանը, որին սրովբե-
նեք փառաբանում են:

Գոհանամք զքէն Տէր, որ կերակրեցեր զմեզ
յանմահական սեղանոյ քոյ՝ քաշխելով զմարմին
եւ զարին ի փրկութիւն աշխարհի եւ կեանք ան-
ձանց մերոց:

Շնորհակալ ենք քեզնից, ով Տէր, որ մեզ
կերակրեցիր քո անմահական սեղանից, քաշխելով
քո մարմինն ու արիւնը՝ աշխարհի փրկութեան
և մեր անձին կեանք լինելու համար:

Սո՛ւրբ, Սո՛ւրբ, Սո՛ւրբ Տէր զօրութեանց, լի
են երկինք եւ երկիր փառօք քո: Օրհնութիւն ի
քարծոնս որ եկիր եւ զալոցդ ես անուամբ Տեա-
որն: Ովսաննա ի քարծոնս:

Սուրբ, սուրբ, սուրբ Տէր զօրութեանց, եր-
կինքն ու երկիրը լի են քո փառքերով: Օրհնու-
թիւն լինի բարձրումը. օրհնեալ ես, որ եկար և
պիտի զաս Տիրոջ անունով: Ովսաննա բարձրումը:

419

002 6480

09

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0026880

ԻՄ ԱՇԽԱՏՈՒԹԵԱՄԲ ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ ԿՐՕՆԻ
ՀԵՏԵԻԵԱԼ ԴԱՍԱԳՐԵՐԸ

I. ՈՒՍՈՒՑՉԱՅ ՀԱՄԱՐ

ԳԻՆՆ Է 2672.

Ստորին շրջան

1. Հին-ուխտի նիւթի մշակութ. մասն տ.	»	80	25
2. Հին-ուխտի նիւթի մշակութ. մասն ք.	»	85	25
3. Նոր-ուխտի նիւթի մշակութ. մասն ա.	1	»	35
4. Նոր-ուխտի նիւթի մշակութ. մասն ք.	1	5	35

Միջին շրջան

5. Ուսուցումն քրիստոն. կրօնի հատ. Դ.	1	50	35
6. Ուսուցումն քրիստոն. կրօնի հատ. Ե.	»	50	35
7. Տասն պատուիրան	»	50	35

II. ԱՇԽԱՏԱՅ ՀԱՄԱՐ

8. Դասատետր կրօնի (պատկ.) ա. տարի	»	27	25
9. Դասատետր կրօնի . . . ք. տարի	»	25	25
10. Դասատետր կրօնի . . . գ. տարի	»	30	20
11. Սրբազան պատմ. հին-ուխտի (պատկ.)	»	50	25
12. Սրբազան պատմութիւն նոր-ուխտի	»	40	20
13. Գործք առաքելոց	»	40	20
14. Բարոյախօսութիւն	»	50	25
15. Մի քանի խօսք հայ կրօնուսույցներին	»	10	25

Ցանկացողները կարող են դիմել—

1. Тифлисъ—Бебутовск. ул. № 20. Прот. С. Саакянц,
2. " Книжная торговля „Гуттемберг“
3. " Книжная торговля „Центральная“
4. " Дворцовая, магазинъ „Міасникова“
5. " Книжная торговля „Тараянц“
6. Эривань—Книжная торговля Оганесянъ